

1914 nov. 1

Gr. Tisza István miniszterelnök telefonüzenete gr. Berchtold Lipót közös külügyminiszterhez a hazai románoknak teendő engedmények közlési időpontját befolyásoló tényezőkről¹

Ref. Zsinati Levéltár, Tisza-iratok 7:22/52
(Német nyelvű eredeti gépfírt szöveg fordítása)

Hivatkozással a román akciómmal kapcsolatosan német részről tett javaslatokra mindenekelőtt hangsúlyozni óhajtom, hogy a köztünk fennálló intim viszony folytán szívesen voltam és vagyok kész arra, hogy ezt az ügyet bizalmas eszmecsere tárgyává tegyem a német birodalom képviselőivel, és hogy a német kormányt szándékaimról tájékoztassam, de hogy ebből a körülményből ebben a tisztán belső magyar ügyben semmiképpen nem származhat kötelezettség egy külföldi kormánnyal szemben.

Ezt nem azért mondom, mintha álláspontomat megváltoztattam volna, hanem hogy világossá tegyem, hogy minden, ami történik, a magyar kormány céltudatos, spontán tette és eljárásom idejét és módosításait saját belátásom szerint vagyok meghatározandó. Ha erre nézve tekintettel vagyok a berlini kabinet óhajaira, úgy ez olyan előzékenység, amelyből nem lehet kötelezettségeket levonni.

A lényegre áttérve újból kijelentem, hogy ragaszkodom álláspontomhoz és közzé fogom tenni a metropolitához intézett leveletemet, s ki fogom egészíteni a románoknak nyújtott amnesztiával, valamint valószínűleg egy eddig nem említett rendelkezéssel, miszerint a magyarországi románok bizonyos feltételek mellett használhatják majd az eddig tiltott erdélyi-román színeket.

Kérem ezt a német kormánnyal a legszigorúbb diszkréció mellett közölni, mert ezzel az eddig ismeretlen új engedménnyel fokozni szeretném a sikert.

A közzététel időpontjának meghatározását nyugodtan átengedhetném bukaresti képviselőtünknek, ha csak a Romániában teendő benyomásról lenne szó, nemcsak, mert ezek az urak jobban megítélhetik az ottani helyzetet, de azért is, mert egyáltalában nem várok sok sikert Romániában. Nekem azonban elsősorban a magyarországi románokra tett hatásra kell gondolnom, hiszen a magyar belpolitika nagyfontosságú kérdéséről van szó.

Közzereplésem kezdetétől fogva a magyar politika egyik legfontosabb és legnehezebb problémájának tekintetem a kölcsönös megértés és harmónia helyreállítását magyarok és románok közt és előkészítettem egy ezt célzó akciót „de longue main”². A mostani lépés a legfontosabb és az *utolsó*, amelyet az engedmények útján megtehetek, és kötelességem, hogy ezt az adut jól előkészített, kedvező pillanatban juttassam ki.

Lemberg-től való visszavonulásunk, az orosz betörés a Kárpátok vidékére és Károly király halála eddig teljesen lehetetlenné tették a közzétételt. Újabb offenzívánk diadalmas sikere teremtette volna meg az alkalmas pillanatot. Sajnos a balszárny visszavonulásának kellett bekövetkeznie. Ez olyan körülmény, amelyet az oroszok biztosan teljes nyomatékkal kihasználnak, hogy katonai fölényüket kikürtöljék.

Abban a reményben, hogy Törökország részvétele a mi oldalunkon és az első sikerek a Fekete-tengeren kiegyenlíthetnék az orosz-lengyelországi események hatását, mégis hozzáfogok a dologhoz és remélem, hogy hamarosan publikálhatom, ha nem következnek be további kellemetlen fontos események az orosz hadszíntéren.

Végül még csak arra akarok rámutatni, hogy nyilván nem várható közvetlenül Románia aktív beavatkozása. Valóban komoly, de valamivel eltolódott veszélyről van szó, és azt hiszem, hogy

¹ Eredeti címe: „Telefonüzenet Berchtold külügyminiszternek (külügy útján Burián Ő Exc.-nak”; Tisza s. k. rájegyzése: „Külügynek XI/1”; miniszterelnökségi megjegyzés: „Exp[ediálva] 1914 XI/1 d.e.”

² „Hosszú távra” (fr.).

bizonyára nem csökkentjük engedményeim súlyát és hatását azzal, ha ezirányú óhajaikat nem teljesítjük túlságosan buzgón.

Tisza

M

1914 nov. 3

Gr. Berchtold Lipót közös külügyminiszter levele gr. Tisza István miniszterelnökhöz a magyarországi románokkal való megegyezés sürgős nyilvánosságra hozatala érdekében

Ref. Zsinati Levéltár, Tisza-iratok 7:22/148
(Saját kezű német nyelvű eredeti levél fordítása)

Bécs, 1914. november 3.

Kedves Barátom!

Vidékről visszatértemkor jelentették nekem telefonon tett közléseidet a román metropolitával folytatott levélváltásod publikálása tárgyában. Azonkívül kaptam erre vonatkozóan táviratokat és egy magánlevelet Czernintől, amelyekben azonnali közzétételért száll síkra, és Tschirschky demarsot tett ebben az ügyben, hogy aggodalmának adjon kifejezést azon elkedvetlenedés miatt, amelyet az akció újabb halogatása Berlinben és a német főhadiszálláson kiváltana.

Tudod, hogy mindig inkább szkeptikus voltam ennek a publikációnak a hatásosságát illetően. Hogy *sokat* lehetne vele elérni, *ma* sem hiszem. De egyrészt nem volna előnytelen a pillanat (lényeges siker Szerbiában, Törökország beavatkozása), és legalábbis megadatna most még a lehetőség a román király és az úgynevezett jóakarúak számára Romániában, hogy a dologból némi tőkét kovácsoljanak. Másrészt nem titkolhatom előtted, hogy erős aggályaim vannak az immár régen kilátásba helyezett nyilvánosságra hozatal további kitolása tekintetében, nemcsak azért, mert minél tovább várunk, annál többet várnak ezektől az „engedményektől”, hanem főleg amiatt, amilyen — bár méltatlan — jelentőséget Németországban az ügynek tulajdonítanak. Az utóbbi időben sokasodnak annak a jelei, hogy e kérdés miatt a legmértvadász német tényező körében elkedvetlenedés harapódzik el, oly rossz hangulat, amelyet a Németországhoz fűződő viszonyunk érzékenysége és a kockán forgó mostani és jövőbeli érdekek nagysága miatt nem szabad figyelmen kívül hagyni. Utolsó telefoni közlésed sajnos alkalmas arra, hogy ismét tápot adjon ennek az elkedvetlenedésnek, ami azon körülmény folytán, hogy most mindennél jobban rá vagyunk szorulva a német segítségre, kétszeres súllyal esik latba. Ezt az ügyet Németországban úgy tekintik, hogy elsőrendű fontosságú a hadi helyzet szempontjából, amelynek Németország éppúgy részese, mint mi. Az ott az álláspont, hogy elvben sohasem avatkoznak be a monarchia belső ügyeibe, ha időnként mégúgy szorongató volna is — (ami igaz is, hiszen az elmúlt 40 évben ismételt el kellett hártani olasz és román beavatkozásokat, míg Németország szigorúan korrekten viselkedett) —, ebben az esetben azonban a nagy harc érdeke jön tekintetbe, amelyben Németország léte forog kockán, miért is Németországnak beleszólása van abba.

Az ecsetelt helyzetből kiveheted, hogy támogatásod elnyerése ebben a kínos ügyben nagyfontosságú volna számomra, mert kielégítetlen Románia és elkedvetlenedett Németország mellett ezekben a kritikus időkben felülmúlná erőmet, hogy külpolitikát csináljak.

Szívélyes üdvözléssel és megnyugtató telefonválasz reményében

mindig is a Te
Berchtoldod s. k.